

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА
[CURRENT ISSUES IN TRANSLATION STUDIES]

УДК 811.161.2'25:811.133.1'25:070:316.77

Стаття надійшла до редакції [Article received] – 21.09.2024 р.

Фінансування [Financing] – самофінансування [self-financing]

Перевірено на плагіат [Checked for plagiarism] – 23.09.2024 р.

Оригінальність тексту [The originality of the text] – 92.65 %

<http://doi.org/10.17721/2663-6530.2024.46.15>

КОНЦЕПТОСФЕРА ВІЙНА ПРИ ПЕРЕКЛАДІ У ФРАНКОМОВНОМУ Й
УКРАЇНОМОВНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ: КОНТРАСТИВНИЙ АНАЛІЗ

Дар'я Михайлівна Крсек (Київ, Україна)

krsek.d3@gmail.com

магістрантка кафедри романської філології

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

(Міністерство освіти і науки України)

01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

Стаття присвячена дослідженню того, як концепт ВІЙНА відображається у медіадискурсі різними мовами, зокрема французькою та українською. В ході дослідження використано контрастивний аналіз, що дозволяє виявити не лише мовні відмінності, але й ті аспекти, які стосуються змістового та емоційного забарвлення термінології, пов'язаної з війною в обох культурах. Виявлено основні лексико-семантичні засоби представлення війни та основні відмінності у способах передачі концепту при перекладі, що допоможе зрозуміти культурно-лінгвістичні особливості сприйняття війни у франкомовному та україномовному середовищах.

Ключові слова: *медіадискурс, переклад, контрастивний аналіз, лексико-семантичний аналіз, концепт, концептосфера.*

(Current issues in translation studies [Aktual'ni pytannja perekladoznavstva])

The conceptual sphere «WAR» in French- and Ukrainian-language media discourse: a contrastive analysis of translations (in Ukrainian) [Konceptosfera VIJNA pry perekladi u frankomovnomu j ukrai'nomovnomu mediadyskursi: kontrastyvnyj analiz]

© Krsek D. M. [Krsek D. M.], krsek.d3@gmail.com

THE CONCEPTUAL SPHERE «WAR» IN FRENCH- AND UKRAINIAN- LANGUAGE MEDIA DISCOURSE: A CONTRASTIVE ANALYSIS OF TRANSLATIONS

Krsek Daria Mykhailivna (Kyiv, Ukraine)

krsek.d3@gmail.com

Master Student at Department of Romanic Philology
Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

The article is devoted to the study of how the concept of war is reflected in the media discourse in different languages, in particular in French and in Ukrainian. In the course of the study, a contrastive analysis was used to reveal not only linguistic differences, but also those aspects related to the content and emotional coloring of the terminology associated with war in both cultures. The main lexical and semantic means of representing war and the main differences in the ways of conveying the concept during translation are revealed, which will help to understand the cultural and linguistic features of the perception of war in French- and Ukrainian-speaking environments.

Key words: war, media discourse, translation, contrastive analysis, lexical-semantic analysis, concept, conceptual sphere.

Війна як соціально-політичне явище займає центральне місце у сучасному глобальному дискурсі, особливо в контексті російсько-українського конфлікту, який привернув увагу міжнародної спільноти. Медіа відіграють ключову роль у формуванні суспільної думки, наративів і політичних рішень щодо цього конфлікту. Переклад медіатекстів стає важливим інструментом для поширення інформації на міжнародному рівні, зокрема, серед франкомовної аудиторії, де часто виникають труднощі в передачі складних концептів, пов'язаних з війною.

Актуальність полягає в необхідності глибшого розуміння того, як медіадискурс, особливо пов'язаний з війною, передається різними мовами. Це має вагоме значення для міжнародної дипломатії, інформаційної безпеки та культурного діалогу.

(Актуальні питання перекладознавства [Aktual'ni pytannja perekladoznavstva])

Концептосфера ВІЙНА при перекладі у франкомовному й україномовному медіадискурсі:

контрастивний аналіз (Українською) [Konceptosfera VIJNA pry perekladi u frankomovnomu j

ukrai'nomovnomu mediadyskursi: kontrastyvnyj analiz]

© Крsek Д. М. [Krsek D. M.], krsek.d3@gmail.com

Метою статті є виокремлення та аналіз частин концепту, що характеризують сферу «війна» у франкомовних та україномовних медіа, використовуючи методи контрастивної лінгвістики.

Об'єктом цього дослідження є лексико-семантичні особливості концептосфери «ВІЙНА» у полі перекладу міжкультурних комунікацій, а саме в дискурсі україномовних та франкомовних медіа.

Медіадискурс про війну займає важливе місце у сучасних комунікаціях, формуючи громадську думку та впливаючи на сприйняття міжнародних конфліктів. Переклад цього дискурсу різноманітними мовами не тільки передає інформацію, але й адаптує культурні особливості та інтерпретації подій. Контрастивний аналіз дозволяє вивчити, як концепт ВІЙНА перекладається і сприймається в різних мовних середовищах, зокрема у франкомовному й україномовному медіапросторах.

Дослідження медіа під час війни є важливим науковим напрямком, що розвивається на перетині журналістики, комунікативістики, політології та соціології. Оскільки медіа відіграють ключову роль у висвітленні військових конфліктів, впливаючи на громадську думку, наративи та дипломатичні стратегії, інтерес до цієї теми продовжує зростати.

У сучасному мовознавстві термін концептосфера – «це фрагмент концептуальної картини світу, сформований на основі уявлень людини та репрезентований сукупністю одиниць пам'яті (концептів), які групуються за тематичною ознакою» [Плотнікова 2020]. Розуміння концептів у сучасній лінгвістиці є досить різноманітним. Термін «концепт» увійшов до лінгвістичної семантики в результаті взаємодії лінгвістики з філософією, психологією та культурною антропологією, тому його розглядають із різних перспектив. У кожному підході пропонуються численні визначення та конкретизатори, що дозволяє виокремити кілька різних підходів до інтерпретації концепту. В нашому дослідженні ми будемо послуговуватися визначенням, що концепт – це культурно зумовлений вербалізований смисл, що відображається через різні мовні форми, які складають відповідну лексико-семантичну парадигму, що є частиною лінгвокультурологічного підходу. Даний підхід формується на основі необхідності синтезу культурних та світоглядних категорій у семантиці. Даний підхід

(Current issues in translation studies [Aktual'ni pyttannya perekladoznastva])

The conceptual sphere «WAR» in French- and Ukrainian-language media discourse: a contrastive analysis of translations (in Ukrainian) [Konceptosfera VIJNA pry perekladi u frankomovnomu j ukrai'nomovnomu mediadyskursi: kontrastyvnyj analiz]

© Krsek D. M. [Krsek D. M.], krsek.d3@gmail.com

розробляється зокрема вітчизняними мовознавцями В. Кононєнком, Т. Радзієвською, Н. Слухай.

Війна як концепт є універсальною темою, але її інтерпретація змінюється в залежності від культурного контексту. В ході дослідження відкритих інтернет ресурсів, включаючи такі новинні газети, як «Le Monde», «Figaro» та офіційного сайту Міністерства оборони Франції було виокремлено такі складові концептосфери "війна".

1. Агресія – відображає акт ініціації військових дій однією стороною проти іншої, включає поняття нападу, захоплення та порушення суверенітету, виражене такими лексемами *les frappes aériennes russes*, *l'invasion de l'Ukraine*, *bilan humain de la guerre*.

2. Оборона – асоціюється з діями, спрямованими на захист власної території, населення та суверенітету від ворожих атак, виражене такими лексемами *la résistance ukrainienne* (українська стійкість), *la mobilisation civile* (громадянська мобілізація), *des défenseurs de l'usine* (захисники заводу), *une vaste contre-offensive* (широкий контрнаступ), *les préparatifs de la contre-offensive* (підготовка до контрнаступу).

3. Мир, перемога та політичні відносини – кінцеві цілі будь-якої війни, що можуть розумітися, як встановлення миру через перемогу чи дипломатичне вирішення конфлікту. Ця група передбачає також формування іміджу України як потенційного кандидата до вступу в НАТО *une adhésion de l'Ukraine à l'OTAN* (членство України в НАТО) та Європейського союзу *l'Union européenne*. Також наявні синтагми на позначення конкретних заходів та інструментів, використаних проти боротьби з російською агресією *une enquête sur les crimes* (розслідування злочинів), *instrument pour financer* (фінансовий інструмент), *un nouvel envoi de munitions* (нова партія боєприпасів). Окремим типом можна виділити синтагми, що розповідають про санкції, введені проти Росії *sanctionner l'invasion de l'Ukraine* (санкціонувати вторгнення в Україну), *une salve de sanctions* (пакет санкцій), *une liste de sanctions* (список санкцій).

Надзвичайно важливим є проаналізувати дані концепти та їх складові саме за допомогою контрастивного аналізу, оскільки такий підхід дозволяє виявити відмінності та спільні риси у способах їх вираження в різних мовах і культурах. Контрастивний аналіз є основним методом порівняння оригінального тексту з його перекладом. Згідно з визначенням М.П. Кочергана, контрастивний аналіз – це набір

(Актуальні питання перекладознавства [Aktual'ni pytannja perekladoznavstva])

Концептосфера ВІЙНА при перекладі у франкомовному й україномовному медіадискурсі:

контрастивний аналіз (Українською) [Konceptosfera VIJNA pry perekladi u frankomovnomu j

ukrai'nomovnomu mediadyskursi: kontrastyvnyj analiz]

© Крсец Д. М. [Krsek D. M.], krsek.d3@gmail.com

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

методів дослідження, що полягають у системному порівнянні однієї мови з іншою для виявлення її особливостей [Зорівчак 1989]. Основна мета цього підходу – виявити відмінності між порівнюваними мовами, встановлюючи між ними відношення контрасту. Аналіз допомагає не лише зрозуміти, як певні концепти вербалізуються у мовах, але й як вони інтерпретуються залежно від культурного, історичного або соціального контексту. Це особливо актуально для концептосфери "війна", оскільки різні народи та культури мають власні уявлення про війну, оборону, агресію та мир.

Франкомовні медіа зазвичай використовують нейтральну або дипломатичну лексику для опису військових дій, наприклад, "conflit" (конфлікт), "intervention militaire" (військове втручання), що створює дистанцію від подій. Також французькомовні медіа часто уникають вживання слова «війна», замінюючи на більш загальні поняття, як «crise» (криза), що знижує рівень негативних конотацій зображуваних подій. Українські медіа частіше використовують лексему "війна" у прямих контекстах, підкреслюючи національну трагедію та реальність бойових дій, наприклад, "окупація", "агресор", "обстріл".

Порівняння термінів дозволяє побачити, як війна сприймається у кожному з контекстів. Наприклад, українське "агресія" часто перекладається французьким *agression*, проте в українському медіадискурсі це слово має більш чітке негативне значення, ніж у французькому.

У відповідь на нові реалії, пов'язані з війною, обидві мовні групи використовують неологізми. Наприклад, терміни, що стосуються нових технологій ведення війни, можуть не мати точного аналога і адаптуються через калькування або транскрипцію. Наприклад: «*Patron*» (chien) – Пес Патрон, «*Fantôme de Kiev*» – Привид Києва, «*orcs*», «*grashistes*» – зневажлива назва росіян.

Також окремим розділом варто визначити переклад антропонімів *le premier ministre*, Denys Chmyhal, *le commandant en chef ukrainien* Valeri Zaloujny, *le chef du renseignement militaire ukrainien*, Kyrylo Boudanov. Переклад здійснюється за загальноприйнятими правилами транскрибування (передачі звуків з однієї мови на іншу) або транслітерації (передачі букв з однієї абетки на іншу), залежно від того, яке ім'я або слово перекладається [Бендзар 2000].

Важливим є також вживання топонімів. Так, для україномовних медіа є обов'язковим вживання топонімів, україномовної версії, тоді як деякі франкомовні

(Current issues in translation studies [Aktual'ni pyttannya perekladoznavstva])

The conceptual sphere «WAR» in French- and Ukrainian-language media discourse: a contrastive analysis of translations (in Ukrainian) [Konceptosfera VIJNA pry perekladi u frankomovnomu j ukrai'nomovnomu mediadyskursi: kontrastyvnyj analiz]

© Krsek D. M. [Krsek D. M.], krsek.d3@gmail.com

медіа все ще послуговуються варіаціями, що походять від радянської школи перекладу і відображають російськомовний варіант: «Kiev» замість україномовного «Kyiv», «Odessa» замість «Odesa».

Хоча в нашому дослідженні розглядається здебільшого інформація, щодо зображуваних в медіа подій дотичних до питання війни на території України, для повного та неупередженого розгляду концепту ВІЙНА, які висвітлюють франкомовні медіа, варто також зазначити інші гарячі точки на мапі світу, які так чи інакше підпадають під досліджуваний концепт.

Україна наразі є одним із ключових фокусів у контексті глобальної безпеки, але інші конфлікти, такі як в Сирії та Судані, Малі також залишаються важливими.

У зв'язку з нещодавніми подіями та властивістю медіа до викладу найбільш актуальної та нової інформації, можемо помітити, що фокус починає зміщуватися на конфлікт між Палестиною та Ізраїлем. Крім того, різниться також тон викладу подій. Франкомовні медіа часто можуть використовувати більш формальний та аналітичний стиль під час опису війни в Україні, тоді як при висвітленні конфліктів на Близькому сході іноді ЗМІ намагаються передати емоційний контекст через більш живу мову, що може пояснюватися актуальністю цих територій у зв'язку з колоніальним минулим Франції. Тоді як в україномовних медіа спостерігаємо зворотну ситуацію. Отже, підходи до подачі інформації та акценти можуть варіюватися залежно від культурного та соціального контексту.

Отже, проаналізувавши франкомовні та україномовні медіа в контексті концепту ВІЙНА, можна виокремити особливості та тенденції, притаманні обом дискурсам. Україномовний медіадискурс може акцентувати увагу на патріотичних, захисних аспектах війни, підкреслюючи національну ідентичність, боротьбу за незалежність та людські втрати. Тоді як франкомовний медіадискурс, особливо в міжнародному контексті, може більше зосереджуватись на дипломатичних аспектах, глобальних наслідках конфлікту та пошуку мирних шляхів вирішення, а також уникати чіткої політичної заангажованості. Подібний аналіз допоможе чіткіше зрозуміти акцентуації в перекладі та дискурсу загалом концептосфери ВІЙНА між україномовним та франкомовним дискурсами.

Література:

1. Бендзар Б. П., Бобинець С. С. (2000)/ Українська фонографічна передача антропонімів античної, англо-, німецько- і франкомовної літератур: монографія. Ужгород: Закарпаття. 176 с.

(Актуальні питання перекладознавства [Aktual'ni pytannja perekladoznavstva])

Концептосфера ВІЙНА при перекладі у франкомовному й україномовному медіадискурсі:

контрастивний аналіз (Українською) [Konceptosfera VIJNA pry pereklyadi u frankomovnomu j

ukrai'nomovnomu mediadyskursi: kontrastyvnyj analiz]

© Крсек Д. М. [Krsek D. M.], krsek.d3@gmail.com

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

2. Галаздра С. (1989). Теоретико-лінгвістичні особливості перекладу французьких антропонімів українською мовою. <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/27.203364>
3. Зорівчак Р. П. (1989). Реалія і переклад. Львів: Вища школа. 173 с.
4. Плотнікова Н. В. (2020). Поняття «концептосфера» та «концепт» у сучасній лінгвістиці. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Т. 31. № 1. Ч. 1. С. 91-96.
5. Divergences occidentales sur une adhésion de l'Ukraine à l'OTAN. https://www.lemonde.fr/international/article/2023/04/29/divergences-occidentales-sur-une-adhesion-de-l-ukraine-a-l-otan_6171478_3210.html
6. Guerre en Ukraine. <https://www.lemonde.fr/crise-ukrainienne/>
7. Guerre en Ukraine: «La liberté doit être mieux armée que la tyrannie». https://www.lemonde.fr/idees/article/2023/04/17/guerre-en-ukraine-la-liberte-doit-etre-mieux-armee-que-la-tyrannie_6169842_3232.html
8. L'improbable « sommet pour la paix » en Ukraine promu par Emmanuel Macron. https://www.lemonde.fr/international/article/2023/04/21/macron-promeut-un-improbable-sommet-pour-la-paix-pour-l-ukraine_6170481_3210.html
9. Situation en Ukraine. <https://www.defense.gouv.fr/sites/default/files/ministere-armees/Situation%20en%20Ukraine%20-%2030%20septembre%202024.pdf>

References:

1. Bendzar B. P., Bobynets S. S. (2000). Ukrayins'ka fonohrafichna peredacha antroponimiv antychnoyi, anhlo-, nimets'ko- i frankomovnoyi literatur: monohrafiya. Uzhhorod: Zakarpattya. 176 p.
2. Galazdra C. (2020). Theoretical-linguistic features of the translation of French anthroponyms into Ukrainian language. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/27.203364>
3. Zorivchak R. P. Reality and translation. Lviv: Vyshcha shkola, 1989. 173 p.
4. Plotnikova N. V. (2020). «Conceptosphere and concept in modern linguistics». Vcheni Zapysky Tavriiskoho Natsionalnoho Universytetu imeni V.I.Vernadskoho. Seria Filologia. Socialni Komunikacii. Vol. 31 (70). No. 1 P. 1: 91–96.
2. Divergences occidentales sur une adhésion de l'Ukraine à l'OTAN. URL: https://www.lemonde.fr/international/article/2023/04/29/divergences-occidentales-sur-une-adhesion-de-l-ukraine-a-l-otan_6171478_3210.html
3. Guerre en Ukraine. URL: <https://www.lemonde.fr/crise-ukrainienne/>
1. Guerre en Ukraine: «La liberté doit être mieux armée que la tyrannie». URL: https://www.lemonde.fr/idees/article/2023/04/17/guerre-en-ukraine-la-liberte-doit-etre-mieux-armee-que-la-tyrannie_6169842_3232.html
4. L'improbable « sommet pour la paix » en Ukraine promu par Emmanuel Macron. URL : https://www.lemonde.fr/international/article/2023/04/21/macron-promeut-un-improbable-sommet-pour-la-paix-pour-l-ukraine_6170481_3210.html
5. Situation en Ukraine. URL : <https://www.defense.gouv.fr/sites/default/files/ministere-armees/Situation%20en%20Ukraine%20-%2030%20septembre%202024.pdf>

(Current issues in translation studies [Aktual'ni pytannja perekladoznavstva])

The conceptual sphere «WAR» in French- and Ukrainian-language media discourse: a contrastive analysis of translations (in Ukrainian) [Konceptosfera VIJNA pry pereklyadi u frankomovnomu j ukrai'nomovnomu mediadyskursi: kontrastyvnyj analiz]

© Krsek D. M. [Krsek D. M.], krsek.d3@gmail.com